

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 11

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Kucharov Jamshid Qulnazarovich

ROSSIYANING PAHTA YETISHTIRISH BORASIDAGI SINOV-TAJRIBALARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR (TURKISTON TO'PLAMI MATERIALLARI ASOSIDA) 11-14

Taʼbaev Amirbek Ashirbaevich

Б.Х.КАРМИШЕВА АСАРЛАРИДА “ИЛК ҚАБИЛАЛАР”ГА ОИД ЭТНОНИМЛАР МАСАЛАСИ 15-23

Ҳамаев Нодирбек Мўминович

ТУРКИСТОНДА ИСТИҚЛОЛ УЧУН КУРАШНИНГ РИВОЖЛАНИБ БОРИШИ ВА УНИНГ МАТБУОТДА ЁРИТИЛИШИ (1920-1924) 24-32

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA JADIDLARNING FAOLIYATI 33-36

Қозоқов Тоҳиржон Қодиралиевич

НАМАНГАНДА ҚОЗИЛАР ВА СУДЛАР ТАРИХИ 37-42

Артикбаев Ойбек Салимахамаатович

ЎЗБЕК-ҚОЗОҚ ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРИНИНГ ОИЛАВИЙ УРФ-ОДАТ ВА МАРОСИМЛАРДА НАМОЁН БЎЛИШИ (XX АСР ТОШКЕНТ ВОҲАСИ МИСОЛИДА) 43-56

Atavullayeva Shaxlo Musoyevna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BIRINCHI KONSTITUTSIYASINING YARATILISH TARIXI ... 57-62

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Қўчқаров Файзулло Абдужабборович

ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАР – АГРАР СОҲАНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 63-70

Shao Junling

ANALYSIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN'S REGIONAL ECONOMY .. 71-76

Ashirov Nurmurod Qulmatovich

RAQAMLI TECHNOLOGIYALARDAN KENG KO'LAMDA FOYDALANISHDA BANK TIZIMINI IMKONIYATLARINI OSHIRISH YO'LLARI 77-82

Togayev Salim Sobirovich

BANK XIZMATLARIGA BO'LGAN ISHONCHNI OSHIRISH YOHUD MIJOZNI JALB QILISHNING SAMARALI YO'LLARI 83-89

Саттаров Ғанижон Озодович

МИНТАҚА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ОМИЛЛАРИ 90-96

<i>Yakubova Samira</i> LEVERAGING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS: STRATEGIES FOR OPTIMAL INVESTMENT FINANCING	97-102
<i>Abdualiyev Hamidulla Toxirjonovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASASINING INNOVATSIYALARNI BOSHQARISH TIZIMIDAGI LOYIHALARNI BOSHQARISH OFISI	103-109
<i>Egamberdiyeva Salima Rayimovna</i> XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	110-118
<i>Xolmamatov Diyor Haqberdievich</i> SANOAT KORXONALARINING BOZORDAGI MAVQEINI BAHOLASHDA SPACE TAHLIL USULIDAN FOYDALANISH	119-127
<i>Gafurova Dilshoda</i> INNOVATIVE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: ASSESSING STRATEGIES AND IMPACTS	128-132
<i>Xomidov Abdugaffor Axmadjonovich</i> TA'LIM SOHASIDA LOYIHALARNI BOSHQARISH	133-139
<i>Raxmonov Mirvoxid Rajabovich</i> NAVOIY VILOYATI ASOSIY KAPITALIGA INVESTITSIYALAR TUZILISHI VA DINAMIKASI TAHLILI	140-149
<i>Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li</i> DON VA DONNI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING XIZMATI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA SNW TAHLIL USULINING O'RNI VA UNI QO'LLASH XUSUSIYATLARI	150-159
<i>Aziza Umarova</i> AKSIYALARNI BIRLAMCHI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) AMALIYOTI ORQALI MOLIYAVIY RESURSLARNI SHAKLLANTIRISHNING HORIJ TAJRIBASI	160-167
<i>Абдуллаев Бунёд Ўткирович</i> СУРХОҲДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЭКОЛОГИК ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ	168-178
<i>Matjonov Bekjon Ravshonbekovich</i> SOME CHARACTERISTICS OF ENSURING FOOD SAFETY IN UZBEKISTAN	179-185
<i>Алиматова Наргис Абдухалиловна</i> КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ-РАҚОБАТБАРДОШЛИК ОМИЛИ.....	186-197

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Kobulniyazova Gulchexra Toshpulatovna</i> F. NITSSHE “HAYOT FALSAFASI” KONSEPSIYASI IJTIMOY RIVOJLANISHNING IRRATSIONAL ASOSI	198-204
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON MOHIYATI, UNING BIOLOGIK VA IJTIMOY TABIATI	205-211
<i>Турсунов Лочин Эркинович, Хакимова Дилноза Юсуфхоновна</i> РАЗВИТИЕ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ У ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ	212-218
<i>Urinboyev Dilmurod Tura o'g'li</i> HUQUQIY FAOLLIK VA HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH MUOMMOLARI.....	219-225
<i>Яздонов Зикирилло Шукуруллоевич</i> АЛ-ҲАКИМ АТ-ТЕРМИЗИЙНИНГ СЎФИЁНА ҚАРАШЛАРИ ВА МАЛОМАТИЙЛИККА МУНОСАБАТИ	226-231
<i>Nabiyev Maxsud Abdumannonovich</i> IQTISODIY MADANIYATNING MAZMUNIVAMOHIYATI	232-238
<i>Haydaraliyev Shuhratjon</i> MARKAZIY OSIYODA MILLATLARARO MUNOSABATLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	239-243
<i>Хамраев Сардорбек Шарафутдинович</i> ЭКОТУРИЗМ ЖАРАЁНЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАРИХИЙ ЭВОЛЮЦИЯСИ..	244-250
<i>Xashimov Sheraxon Jo'raxonovich</i> O'ZBEKISTONNING XALQARO IMIDJINI YUKSALTIRISHDA MILLIY TURIZMDAGI EKOLOGIK TURIZMNING TUTGAN O'RNI	251-260
<i>Хатамова Рашида Закиржановна</i> ПАТРИОТИЗМ КАК ЭЛЕМЕНТ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ	261-266
<i>Патиев Холдор Икромович</i> ЖАДИДЧИЛИК ҚАРАШЛАРИ НЕГИЗИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА ЖАМИЯТДА РИВОЖЛАНИШИ	267-275
<i>Ismoilova Hayitxon Maxammadjonovna</i> FARG'ONA VODIYSIDA OILA URF-ODATLARI VA QADRIYATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOY JARAYONLARIDA NAMOYON BO'LISH XUSUSIYATLARI	276-280
<i>Raximova Rayxon Abdurasulovna</i> GLOBALLASHUV VA OILA AXLOQIY MADANIYATINING O'ZARO ALOQADORLIGI	281-287
<i>Raxmankulov Farhod Raximkulovich</i> MULKDORLAR QATLAMIDA IJTIMOY MAS'ULIYAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	288-292
<i>Shirinov Anvar Qanoatovich</i> MARKAZIY OSIYODA INSON TARAQQIYOTINING DOLZARB MASALALARI	293-299

Xandamova Marifat Akramovna
 “OSOR AL-BOQIYA” – ABU RAYHON BERUNIY ILMIY IJODINING DURDONASI..... 300-304

Teshaboev Muhiddin Marifovich
 IJTIMOY DAVLATDA IJTIMOY ADOLATNI TA’MINLASH VA IJTIMOY INSTITUTLARNING
 MAQSADI 305-311

Karimov Rahmat Rahmonovich, Bekbayev Rauf Rustamovich
 MADANIY ANTROPOLOGIYA FANINING PREDMETI VA IJTIMOY-GUMANITAR FANLAR
 TIZIMIDAGI O’RNI 312-320

Talapov Baxriddin Alijanovich
 DEMOKRATIYA VA SHARQONA BOSHQARISHNING ETNODIFFERENSIAL
 XUSUSIYATLARI 321-326

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Ayuzmuratova Nurjamal Dastembayeva
 КАРАКАЛПАКСКИЕ ЖЕНСКИЕ ЛИЧНЫЕ ИМЕНА..... 327-332

Olga Filippova
 ADDING REDUNDANCY FUNCTIONS TO CLUSTERED IMPLEMENTATION 333-345

Egamnazarova Zaynab Xolmurod qizi
 INGLIZ TILIDAGI RIELTORLIK FAOLIYATIGA OID TERMINLARNING O’ZBEK TILI O’ZLASHISH
 MASALALARI 346-351

Narzieva Gulnoza Akbarovna
 LEKSIK BIRLIKLARDA MILLIY – MADANIY KOD IFODASI 352-357

Qodirova Mukaddas Tog’ayevna, Ibragimova So’g’diyona Ikrom qizi
 INGLIZ-O’ZBEK TILLARIDA VERBAL VA NOVERBAL MULOQOT TABULARINING
 QO’LLANILISHI 358-362

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР

Tўраев Сардор Абдихаким ўғли
 ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИДАН ФОЙДАЛАНИБ СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ
 ОЛДИНИ ОЛИШНИНГ УМУМИЙ ЧОРАЛАРИ 363-371

Атаев Шокир Куранбаевич
 ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИНИ МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ
 АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ 372-377

Юсупов Илхомжон Ибодиллаевич
 ҲУҚУҚИЙ АНИҚЛИК ПРИНЦИПИНING АЙРИМ НАЗАРИЙ - ҲУҚУҚИЙ ЖИХАТЛАРИ
 ХУСУСИДА 378-385

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Adizova Nigora Baxtiyorovna
 MUAMMOLI TA’LIM ASOSIDA BOSHLANG’ICH SINIF O’QUVCHILARINING DIVERGENT
 TAFAKKURINI TARBIYALASH VA RIVOJLANTIRISH 386-390

<i>Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna</i> O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARI TALABALARINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH UCHUN ISPAN TILINI O'QITISHDA VIRTUAL REALLIKDAN FOYDALANISH	391-400
<i>Uralova Muxabbat Sanjar qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING IJODIY-METODIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	401-406
<i>Kenjabaev Jahongir Abdisalimovich</i> METHODOLOGY FOR TEACHING ENGLISH BASED ON INTERNET RESOURCES	407-411
<i>Abdusamatov Alisher Sobirovich</i> TA'LIMNI LOYIHALASHTIRISH JARAYONIGA SEMIOTIK YONDASHUV	412-417
<i>Ibragimova Ehtiyotxon Ismailovna, Sobirova Nargiza Numonjonovna</i> TA'LIMDA NOVERBAL VOSITALARNING O'RNI	418-422
<i>Babayeva Maxfuza Abduvaitovna</i> TA'LIMDA FANLARARO BOG'LANISHNING AHAMIYATI	423-429
<i>Nazarova Zarrina Allaberdiyevna</i> MAKTAB O'QITUVCHILARINING KREATIV SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	430-435
<i>Jumayeva Gulnora Tursunpulatovna</i> O'QITUVCHILARINING KASBIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING SHART- SHAROITLARI	436-442
<i>Умаров Азиз Авазович</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	443-447
<i>Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV NUTQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI(STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASI MISOLIDA).....	448-453
<i>Otamurodova Shamsu Qamar Otamurodovna</i> DIVERSIFIKATSIYA TAMOYILI ASOSIDA TALABALARNING KREATIVLIGINI YUZAGA CHIQRISH METODIKASI	454-461
<i>Komilov Nodirbek Bokijonovich</i> THE IMPORTANCE OF THE HISTORY OF MEDICINE IN INCREASING THE EXCLUSIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS	462-466
<i>Sapieva Nargiza Mamayusufovna</i> IQTIDORLI O'QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNI IJTIMOIY-PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH	467-478
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i> XORIJIY FANLARDAN BOLALARNING MAKTABGA TAYYORGARLIGINING DIAGNOSTIKASI	479-484

<i>Mamatkodirov Maxammadali Mamatisakovich</i> SINFDAN TASHQARI MASHG‘ULOTLAR UCHUN RAQAMLI VOSITALAR VA PLATFORMALARNI HAMDA O‘QITISH USULLARINI TANLASH	485-492
<i>Irgasheva Umida Raimjanovna</i> TALABALAR KASBIY NUTQ KOMPETENTSIYASINI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	493-498
<i>Turayeva Lolaxon Yuldashevna</i> ERKIN MEXANIK TEBRANISHLARNI MAPLE DASTURIY VOSITASI YORDAMIDA O‘RGANISH VA NAMOYISH ETISH	499-505
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna</i> TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	506-510
<i>Kenjabayeva Dilafruz Abdisalimovna</i> OLIY O‘QUV YURTI SHAROITIDA ZAMONAVIY O‘QITUVCHINI TAYYORLASHNING DEONTOLOGIK KOMPONENTI	511-518
<i>Xasanova Gulnoza Raxatjanovna</i> KREDIT-MODULLI TA‘LIM TIZIMI JARAYONIDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARI TALABALARINING MUSTAQIL ISHLARINI TASHKIL ETISH MUAMMOLARI	519-525

09.00.00- Фалсафа фанлари

Haydaraliyev Shuhratjon
NamDU tadqiqotchisi

MARKAZIY OSIYODA MILLATLARARO MUNOSABATLARNING MILLIY VA MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI

Annotatsiya. Maqolada Markaziy osiyoda minataqaviy havfsizlik va hamkorlikning o'ziga hos hususiyatlari tahlil etilib, nazariy hulosalar va takliflar ilgari surilgan. Shuningdek, Markaziy Osiyoda minataqaviy havfsizlik va hamkorlikni ta'minlashda O'zbekistonni o'rni muhimligi bo'yicha hulosalar va takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: demokratiya, tinchlik, manfaatlar, strategiya, qadriyatlar, tashqi omil, qo'shnihilik, mintaqalar

Haydaraliyev Shuhratjon
NamSU researcher

NATIONAL AND REGIONAL CHARACTERISTICS OF INTERNATIONAL RELATIONS IN CENTRAL ASIA

Abstract. The article analyzes the specific features of regional security and cooperation in Central Asia, and puts forward theoretical conclusions and suggestions. Also, conclusions and suggestions were given on the importance of Uzbekistan's role in ensuring regional security and cooperation in Central Asia.

Keywords: democracy, peace, interests, strategy, values, external factor, neighborhood, region

Хайдаралиев Шухратжон
научный сотрудник НамГУ

НАЦИОНАЛЬНЫЕ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Аннотация. В статье анализируются особенности региональной безопасности и сотрудничества в Центральной Азии, формулируются теоретические выводы и предложения. Также были даны выводы и предложения о важности роли Узбекистана в обеспечении региональной безопасности и сотрудничества в Центральной Азии.

Ключевые слова: демократия, мир, интересы, стратегия, ценности, внешний фактор, соседство, регион.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I11Y2023N31>

Kirish. "Markaziy Osiyo" tushunchasi uzoq vaqtgacha tarixiy yoki geografik atama sifatida qo'llanilib kelindi. Yaqingacha uning chegaralari ham aniq emas edi. Turli tarixiy bosqichlarda u turlicha nomlangan. Yunonlar va rimliklar Markaziy Osiyoni "Transaksoniya", ya'ni Oks daryosi (Amudaryo) ortidagi yer, xitoyliklar "G'arbiy o'lka", arablar "Movarounnahr",

XIX va XX asrlar boshlarida “Turon”, “Turkiston” deb atashgan. Ba’zan esa u “Ichki Osiyo” deb unga Mo’g’iliston, G’arbiy Xitoy, Shimoliy Hindiston, Pokiston va Rossiya Sibirining janubiy qismi kiritilgan[1].

Adabiyotlar tahlili. XXI asrda Markaziy Osiyoni eski tasavvurlar, yondashishlar bilan anglash mumkin bo’lmay qoldi. Mintaqaga yangicha, yanada kengroq yondashuvsiz u duch kelayotgan jiddiy muammolarning to’g’ri yechimini topish mumkin emas. Mintaqaviy madaniy, etnolingvistik, geosiyosiy va geoiqtisodiy tendensiyalar, shuningdek, xavfsizlik muammolari majmui nuqtai nazaridan anglash, muqarrar tarzda Markaziy Osiyo faqatgina sobiq SSSRning besh respublikasidan iborat emas, degan xulosaga olib keladi. Afg’oniston hamda Xitoyning g’arbiy hududlari ham uzviy ravishda mintaqaning tarkibiy qismlaridir.”[2] Shuning uchun S.Safayev xulosa qiladi: “Bugungi kunda mazkur mintaqani faqat geografiya, iqlim, umumiy tarixiy va sivilizatsion ildizlargina birlashtirmaydi. Mintaqa mamlakatlari qarshi turgan xavf-xatarlar va muammolar ham umumiydir. Ularning kelib chiqishi va xususiyati Markaziy Osiyoning barcha mamlakatlari aynan shu kompozitsiyada birga ish olib borishini va hamkorlikni institusiyaviylashtirishni taqozo etadi. Bundan mintaqadagi bir davlatning chetda turishi ham barcha harakatlarni yo’qqa chiqarishi mumkin. Xuddi shuningdek, ko’rsatilgan yetti mamlakat yaqin, institusiyaviylashtirilgan hamkorlik qilgan taqdirdagina, mintaqaning strategik imtiyoz va afzalliklaridan to’laqonli va keng qamrovli ravishda foydalanish uchun imkon yaratishi mumkin”.

Tadqiqot metodologiyasi. Islom dinining bunday tarqalishi va turli tarixiy-madaniy an’analarga rioya etish etnoslar turmush tarzida, dunyo qarashida ma’lum bir farqlarni keltirib chiqaradi. Ammo bu farqlar va o’ziga xosliklar, ayrim tadqiqotchilar bashorat qilayotganidek[3], milliy, etnik qarama- qarshiliklarga, to’qnashuvlarga sabab bo’lolmaydi. To’g’ri, Markaziy Osiyo hududida millatlararo munosabatlarni mustahkamlash muammolari yo’q emas. Ayniqsa, Afg’oniston, Qozog’iston, Qirg’iziston va Xitoy chegaralarida muammolar mavjud bo’lib, ular Markaziy Osiyo davlatlaridan yangi reallikka muvofiq keladigan milliy siyosat yuritishni talab qiladi. Shuni esdan chiqarmaslik kerakki, “islom hech qachon Markaziy Osiyo xalqlarini birlashtiruvchi omil bo’lmagan, balki milliy, qabilaviy, urug’chilik an’analari, siyosiy va iqtisodiy omillar konsolidatsiya jarayonlarida hal qiluvchi omil bo’lgan”[4] Ammo islom tashqi xavf uyg’onganida mintaqaxalqlarini birlashtiruvchi omilga aylanishi mumkin. Ushbu yashirin omildan unumli foydalanish mintaqaviy muammolarni hal etishga yordam beradi.

Umuman olganda, Markaziy Osiyodagi etnohududiy masala o’z-o’zidan notinchlikka olib kelishi mumkin emas. Etnohududiy muammolarning paydo bo’lishi asosan Markaziy Osiyo davlatlari o’rtasida sun’iy chegaralar o’rnatilishi bilan izohlanadi. Barcha etnik guruhlar qadimdan tarixiy yerlarida yashab kelgan bo’lib, bu shart-sharoit hududning tabiiy, tarixiy etno-xaritasini namoyon qilgan. Tub aholining madaniyati va xo’jalik yuritish usullari yuz yillar davomida hududlarning tabiiy iqlim sharoitidan kelib chiqqan holda vujudga kelgan. Ko’chmanchi hayot tarzi va unga bog’lik bo’lgan xo’jalik yuritish usullari tekislikda va tog’ oldi tekisliklarida yashovchi shimoliy xalqlarga xos bo’lsa, bu hududning vodiylaridagi aholi shaharlarda yashab kelgan. Ularning iqtisodi, hayot tarzi va madaniyati yuqoridagi omillar asosida shakllangan. Shunday qilib, o’tgan asrning 20-yillarida milliy davlatlarga bo’lish siyosati amalga oshirilshidan oldin bu mintaqada hududlarga bo’lish masalasi mavjud bo’lmagan. Sobiq Sovetlar davlati davrida millatlararo munosabatlar sovet va marksistik

ideologiyasi nuqtai nazaridan, hukmron millat manfaatlaridan kelib chiqqan holda tushuntirilar edi. Bu davlatdagi barcha millat va elatlarning birligi va totuvligi “sovet xalqi” degan nom bilan nomlanib, uning mazmunida hech qanday milliy ma’no, o’zlik mavjud bo’lmagan. Hozir diyorumizda millatlararo munosabatlarni barqarorligini ta’minlash masalasi mintaqa davlatlari tomonidan qo’llab-quvvatlanmoqda.

Markaziy Osiyoda millatlararo munosabatlar takomillashuvi mintaqada ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hamda madaniy taraqqiyotni ta’minlovchi omil sifatida muhim ahamiyatga ega bo’lib, Yevrosiyo mintaqasidagi optimal rivojlanish bevosita Markaziy Osiyoda etnoijtimoiy muvozanatning barqaror mohiyati bilan aloqador. Ma’lumki, insoniyat tarixining hozirgi bosqichi ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, ma’naviy, madaniy hayotning barcha sohalarida integratsiyalashuv va intensivlashuv bilan xarakterlanadi. Va bu hamkorlik jarayonlari har qanday taraqqiyotning bosh omili sifatida o’zligini namoyon etadi. Insoniyat tadrijiy takomilidagi barcha muvaffaqiyatlar bevosita o’zaro birlik va hamkorlikning natijasidir. “Polietnik jamiyatda etnik guruhlarining barcha a’zolari dixotomiya va madaniy turfalikni qo’llashga intilishadi. O’zaro madaniy to’ldiruv bog’liqlikni yuksaltirib, simbiotik kayfiyatni vujudga keltiradi. O’zaro madaniy to’ldiruv bo’lmagan sohada etnik asoslarda qo’llab-quvvatlashlar ham ko’zga tashlanmaydi”[5]. Shu bois, yangilanayotgan O’zbekiston sharoitida respublika rahbariyati tomonidan Markaziy Osiyoda hamkorlik jarayonlariga asosiy e’tibor qaratilayotganligi, unda milliy manfaat bilan bir qatorda umummintaqaviy manfaatni ham yetakchi o’ringa qo’yilayotganligi mintaqa xalqlarining ijtimoiy-madaniy yaxlitligini ta’minlashga qaratilgan intilishlar sifatida baholamoq lozim.

Tahlillar va natijalar. Markaziy Osiyo polietnik sosiumida millatlararo munosabatlar takomillashuvi mexanizmlari sifatida quyidagilarni ilgari surish mumkin:

1. Mintaqada ijtimoiy-siyosiy yangilanishlar sharoitida etnik guruhlarining polietnik sosiumga integratsiyalashuvini ta’minlay borish. Bunda barcha millat va elatning ijtimoiy-huquqiy manfaatlariga e’tibor qaratgan holda ularda umumfuqaroviy mentalitet hamda umummintaqaviy qadriyatlarga sodiqlik xislatlarini rivojlantirishga erishish;

2. Ijtimoiy-siyosiy, milliy-madaniy xarakterdagi barcha mintaqaviy tashkilot va birlashmalar faoliyatida Bag’rikenglik – Ijobiy tasavvurlar – Hamkorlik – Do’stlik – Qonqarindoshlik formulasi tizimida funksional vazifalar ijrosini ta’minlashga erishish.

3. Mintaqaviy tafakkurda turfa etnik manfaatlar umummilliy, so’ngra umummintaqaviy tafakkur yaxlitligiga erishish. Buning uchun, adabiyot, madaniyat va san’at xodimlari ishtirokida dekada va uchrashuvlar tashkil etib, keng targ’ib etishga muvaffaq bo’lish;

4. Millatlararo munosabatlar takomillashuvini ta’minlash maqsadida sotsiologik so’rovlar tashkil etish vositasida ijtimoiy hayotda real voqelikni bilish hamda ushbu usul orqali jamoatchilik fikrini muayyan yo’nalishga solish. Zero, sotsiologik so’rovlar jamoatchilik fikrini o’rganish bilan bir qatorda, aholining fikrini shakllantirib, muayyan sohaga yo’naltirishda ham muhim;

5. Milliy va mintaqaviy tafakkurda madaniyat rivojining postmaterialistik oriyentatsiyasining barqaror mohiyatini ta’minlash maqsadida sobiq sovetlar tizimi sharoitida ilgari surilgan baynalminallashuv konsepsiyasi o’rniga yaxshi qo’shnicilik, qonqarindoshchilik konsepsiyalarining muvaffaqiyatini ta’minlab borish;

6. Qadriyat va idiologemning to’rt turi – oila, mahalla, tarbiya va ta’lim muassasalari hamda qurolli kuchlar safida umummilliy qadriyatlarga sodiqlik bilan bir qatorda

umummintaqaviy qadriyatlarga sodiqlik xislatlarini rivojlantira borish, buning uchun tabiiyki tafakkurda yaxshi qo'shnichilik, do'stlik va qon-qarindoshlik xislatlarining barqaror mohiyatini ta'minlab borish;

7. Fuqarolik jamiyati institutlari shakllanayotgan Markaziy Osiyo, jumladan O'zbekiston uchun ko'p millatli jamiyatdagi umumiy barqarorlikni ta'minlash maqsadida millat va elatlar o'rtasida o'zaro yakdil faoliyatni ta'minlab borish, buning uchun mintaqa xalqlariga xos bo'lgan umumiy jihatlarga ko'proq urg'u berish, zero mintaqa xalqlarini tarixning zalvorli dovonlaridan olib o'tgan omil ham ana shu umumiylikdir[6].

Xulosalar. Mintaqa xalqlarining pirovard maqsadi fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish ekan, uning boshlang'ich ko'rinishlarini polietnik sositumdagis asosiy ko'rsatkich – millatlaro munosabatlar takomillashuviga e'tibor qaratishdan boshlamoq joiz. Va bunday hamjihatlikning asosini mustahkamlab borish bugungi kunning asosiy vazifasi sifatida doimiy diqqat-e'tiborni talab etadi. Markaziy Osiyo polietnik sositumida millatlararo munosabatlarni takomillashtirish borasida mavjud kamchilik va muvaffaqiyatlarni aniqlash, mintaqa xalqlariga xos mental xususiyatlar, etno-ijtimoiy stereotip va milliy o'zlikni anglash mavzularida o'tkazilgan qator tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muayyan millatga yoki mintaqaviy qadriyatlarga mansublik shaxsning o'zligini anglashida muhim omil ekan.

Fuqarolik jamiyati institutlari shakllanayotgan bugungi kunda mintaqa xalqlari orasida ijtimoiy faollikni oshirish davrimizning dolzarb vazifasi sifatida maydonga chiqmoqdaki, ushbu omil millatlararo munosabatlar takomillashuvida muhim rol o'ynaydi. Ushbu jihatlar mintaqa xalqlarini, xususan yoshlar faoliyatini muayyan maqsad sari yo'naltirishni muhim vazifa sifatida qo'yadiki, o'z yoshlarining kelajak taqdiri uchun mas'ullik hissini an'anaviy qadriyat sifatida his etuvchi xalqlarimiz mentalitetida ushbu xususiyat tabiiy jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ma'naviy-iqtisodiy omillarning ta'sirini kuchaytirish hisobiga yoshlarda ijtimoiy faollikni oshirish, ularda g'oyaviy immunitet rivojini ta'minlashda yetakchi o'rin egallab, ma'naviy-axloqiy qiyofasining faollik darajasini yuksaltiradi. Buning uchun oilaviy qadriyatlar targ'ibotini keng yo'lga qo'yish, mahallaning tarbiyaviy imkoniyatlaridan yanada samaraliroq foydalanish ko'zda tutiladi.

Markaziy Osiyo polietnik sositumida millatlararo munosabatlarni takomillashuvida mintaqa xalqlariga xos bo'lgan bag'rikenglik ham muayyan qiymatga egaki, bag'rikenglik mintaqada istiqomat qiluvchi millat va elatlarni birlashtiruvchilik xususiyati bilan e'tiborlidir. Modomiki, shunday ekan mintaqa xalqlari tafakkuriga bag'rikenglik xislatlarini singdira borish o'zaro hamkorlik, do'stlik va yaxshi qo'shnichilikning garovi sifatida muhim. Markaziy Osiyo hududi o'nlab asrlardan beri Buyuk ipak yo'li chorrahasida joylashganligi bois, turfa din, turli millat va elatlar vakillari mintaqamiz hududida qaror topib, o'rnashganlar. Ushbu holat ham mintaqaning tub xalqlariga xos bo'lgan bag'rikenglik tamoyilining ijtimoiy-tarixiy asoslarining teranligini bildirib, Markaziy Osiyoning polietnik mohiyati bevosita ushbu omil bilan bog'liq.

Адабиётлар/Литература/References:

1. History of civilizations of Central Asia. –UNESCO Publishing, Paris, 1996. –P.12-14.
2. Safayev S. Markaziy Osiyodagi geosiyosat. –Toshkent: Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya un-ti, 2005. -13 b.
3. Умнов А. Вечное возвращение. Фундаментализм скрывает тенденцию развития цивилизации // ИГ – Религия. Дайджест, –1999, №7. -С. 11-12; Мухаметшин Ф. М.

- Взгляд и исламский фундаментализм. -Москва: Риор, 1998. -С. 29-30; Ланда Р. Г. Ислам в истории России. -Москва: Поиск, 1995. -С. 41-44; Ислам в Югоазиатском обществе // Восток, 1996. № 5. -С. 29-31; Молдашев О. Исламский экстремизм в Центральной Азии // Центральная Азия и Кавказ, 2000. № 5(II). -С. 37-50.
4. Джекшенкулов А. Новые независимые государства Центральной Азии в мировом сообществе. Москва: Научная книга, 2000. -С. 97-98.
 5. Рыжова С.В. Этническая и гражданская идентичность и межкультурная толерантность в контексте. Дисс-я на соис. три шага. Кандидат социальных наук. – Москва, Институт социологии РАН, 2008. – 39 с.
 6. Nazarov N.A. Markaziy Osiyo: polietnik sosiumda millatlararo munosabatlar takomillashuvining falsafiy-funksional tadqiqi mavzusidagi f.f.d. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan diss...Т. 2019 у.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 11 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).